

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

אמור
גליון לג (תצב)

יוצא לאור על ידי
תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

שנת העיבור, תהא שנת משיח טובה, שנת תשמט ירך

שנת המאתיים להולדת כ"ק אדמו"ר הצ"צ

שנת הארבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ס

שיחות

- 5 וידוי מעשר באשה.
9 העילוי בהעלאה מלמטלמ"ע ובהמשכה מלמעלמ"ט
10 אין נוגע אופן עבודת המלאכים.
11 זכירת יצ"מ - חלק מעצם המצוה מה"ת.
12 הכוונה בציונים דע"י תשובה נעשה מזיד לשוגג.

מאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א

- 13 כל הענינים אצל משה באופן של אמונה.

לקוטי שיחות

- 14 ביאור בלקו"ש פי קדושים ש.ז. (ס"ו ואילך).
21 הערות למ"מ במכתבים כלליים לחה"פ.

דין ערלה בשני גורמים - אסור ומותר. 23

נגלה

תורה ותפלה במקום קרבנות 25

שונות

המקור לסיפור "געדענקסט". 27

ולא ימחה שמו 28

סדר השלמת שיעורי חת"ת 29

תיקון טעות. 30

ש י ח ו ת

א. בהתוועדות דש"פ קדושים דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד מצות וידוי מעשר שכותב הרמב"ם בסוף ה' מע"ש (פ"א ה' י"ז) שגרים ועבדים אינם מתודים מפני שאין להם חלק בארץ. ושיש לעיין בדין אשה האם היא מתודה כיון שהרמב"ם לא כתב דין אשה.

ולעיר דבדין זה יש פלוגת ראשונים, דהחינוך (במצוה תר"ז) כתב שמצוה זו אינה נוהגת אלא בזכרים, אבל הר"א מלונדריש בפסקיו למע"ש כתב דגם נשים יכולות להתוודות. ולדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים:

(א) בשו"ת שבות יעקב ח"ג ס' ט"ו (וכן הובא בגליוני הש"ס להר"י ענגיל בביכורים ובי"ב דף פ"א) סובר דזה שלא כתב הרמב"ם דין נשים במע"ש כמו שכתב בהלכות ביכורים (פ"ד ה' ב', דנשים לא קוראין) משמע דבמע"ש נשים יכולות להתוודות.

ולכאורה נראה דסברת השבויי אינו כטעם הר"א מלונדריש שכתב שם שאע"פ שלא נטלו בעצמן חלק בארץ מ"מ ע"י ירושה יש להן חלק כבנות צלפחד, דלפ"ז גם בביכורים הדין הי' צ"ל הכי והרמב"ם כתב שם דאינן קוראין. אלא השבויי מחלק בין ביכורים למע"ש, וז"ל למה בסוף ה' מעשר נקט הפסוק "את האדמה אשר נתת לנו" וכאן בביכורים נקט הפסוק "אשר נתת ליה" אתו קשה דלמה לא כתב ג"כ בה' מעשר דאשה ואינן לא יתוודו מטעם זה דכתיב "אל האדמה אשר נתת לנו" אי"כ כל מי שהוא נכלל בעדת ישראל אף שאין לו חלק בגוף הארץ מ"מ יכול לומר "האדמה אשר נתת לנו". היינו, לכלל ישראל, להכי יכולין להתוודות אף הנשים ואינן כה"ג משא"כ (בביכורים) . . אפוטרופוס ושליח אינן יכולין לומר "אשר נתת לי" כיון שאין קרקע שלו. וכן האשה . . כיון שרוב נשים אין קרקע . . ע"כ. ועיין גם ברש"י קדושין דף כ"ו, א ד"ה ובידוי ל"ג שכתב דאף מי שאין לו קרקע יתוודה על המעשרות ויכול לומר וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו. ולא דמי לביכורים דבעי למימר אשר נתת לי".

ועיין גם בתוס' אנשי שם סוף מס' מע"ש שמסתפק לחלק בין "לוי" ו"לנו".

[אבל במה שמוסיף השבויי אח"כ בגר שאינו בכלל ישראל אין יכול לומר "את האדמה אשר נתת לנו" ולפי"ז כתב הרמב"ם בסוף הלי מע"ש דגרים אינם מתוודים משא"כ בביכורים שכתב הרמב"ם (ד"ה הלי ג') דגר מביא וקורא" הוא מפני שיכול הגר לומר אשר נתת לי ה"י כיון דאם הגר קונה קרקע יש לו בו קנין, עיי"ש האריכות. לכאורה צ"ע דבנוסח מקרא ביכורים נמצא גם הפסוק "ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש. וכיון דאין הגר יכול לומר "לנו" שאינו בכלל ישראל א"כ הי' צ"ל פטור מוידוי זה (ומה שכתב הרמב"ם בנוגע לנשים דאין מתוודות מפני שאינן יכולות לומר "אשר נתת לי ה"י" וגוי ולא נקט הפסוק "ויתן לנו", י"ל כמו שכתב השבויי עצמו - כיון שנשים נכללו בעדת ישראל יכולות לומר "נתת לנו" ומשו"ז כתב שאינן יכולות לומר "אשר נתת לי ה"י". אבל בגר שאינו יכול לומר לנו - גם הוא אינו קורא בביכורים]]. (ועיין עוד בזה בקובץ שערי ישיבה גדולה ח"י ע' ס"ח).

(ב) הגר"ח בחידושו על הש"ס עי' ר"ן ג"כ ס"ל כדעת הרמב"ם שנשים מתוודות במע"ש עיי"ש.

(ג) אבל המשנה ראשונה בסוף מס' מע"ש כותב "דכמו בביכורים אשה, טומטום ואנדרוגינוס וכו' מביאין ולא קוראין וכו' הכי נמי מה"ט גופא אין מתוודים במעשר. וצ"ל דהכא סמך אדהתם".

אבל דוחק לומר זה על הרמב"ם שסמך על מה שעתיד לבוא בהלכות אחרות. וראה בסי' יד מלאכי כללי הרמב"ם, כלל ל"ז (בשם מגילת ספר על סמ"ג עשין כ') שכתב שהרמב"ם סומך על מה שעתיד לבוא לקמן באותו פרק, משא"כ בנדו"ד, (וכמובא בריבוי מקומות בשיחות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א).

(ד) המנחת חינוך (מצוה תר"ז שם) כותב ג"כ שהרמב"ם סובר שאין מצות וידוי מעשר נוהגת בנשים מפני שלא נטלו

חלק בארץ וכמו שכתב הרמב"ם להדיא בהלי ביכורים, ובפשטות אין לומר דיש חילוק בין דין מעשר לביכורים.

ונמצא מהנ"ל דלפי השבויי והגר"ח יש פלוגתא בין הרמב"ם לחינוך - דהרמב"ם סובר שנשים מתוודות ובחינוך סובר שאין מתוודות. ולפי המנ"ח אין פלוגתא ביניהם ושניהם סוברים דנשים אינן מתוודות.

אלא שצריך עיון על המנ"ל למה לא כתב הרמב"ם זה כאן ובהלי ביכורים כתב דין נשים.

ועוד כתב במנ"ח שם "דבלא"ה הו"ל מצות עשה שהזמן גרמא דאין מתוודות אלא ביום (רמב"ם פ"א ה"ל ד').

מתוך דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות נראה שביאר דברי הרמב"ם כשבויי וגר"ח ודלא כמנ"ח, ומה שהקשה המנ"ח דהוי מ"ע שהזמן גרמא, תירץ כ"ק אדמו"ר שליט"א דבידוי מעשר כיון שמחוייבת בהפרשת כל הדברים, שלהפרשתם והבאתם ליכא זמן מסויים ביום, הרי היא מחוייבת גם בהקריאה המסתעפת מזה וע"ד מה שמצינו שנשים מחויבות בכ"כ מצוות שהזמ"ג מצד שייכותם להענין, וכמו בפסח (וכיו"ב) שאף הן היו באותו הנס, ויתירה מזה שבזכותם נגאלו אבותינו ממצרים.

ומצאתי כעין זה בשו"ת תורה לשמה (לבעל המחבר בן איש חי) ס' קס"ב דשאלו שם בנוגע לנשים אם חייבות במצות עשה של אכילה בערב יום כיפור כיון דהוי מ"ע שהזמ"ג דנשים פטורות. ותירץ שם דכיון שהנשים חייבות בעינוי יוה"כ ולא עוד אלא דחייבות מן התורה גם בתוספות של יוה"כ, וכנ"י בגמ' (סוכה כ"ח, ב) א"כ גם באכילה דערב יוה"כ חייבות כיון שתלו תענית דיוה"כ באכילה דערב יוה"כ, שאמרו כל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי, ובמילא גם הנשים חייבות באכילה דערב יוה"כ כיון דחייבות הן בתענית וכו'.

ועפ"י יש לומר גם כאן דכיון שהנשים חייבות במצות השייכות למתנות זרע (כגון הפרשת תרומה ומעשר וכו') דלא הוי מ"ע שהזמ"ג א"כ גם במצוה דוידוי מעשר חייבות כיון

שמצוה זו תלוי במצות הפרשת תרומה ומעשר וכו' (וכמו ביוה"כ, דאינו שייך מצוה דאכילה בערב יוה"כ בלי מצות עינוי יוה"כ, כך מצות וידוי מעשר אינה שייכת בלי מצות הפרשת תרומה ומעשר וכו', דהא אם אין לאדם מתנות לזרע להפריש אינו מתודה (אבל אין צריך קרקע, רש"י קידושין כו ע"א).

והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א שזהו ע"ד קרבנות, שעם היות שאין מקריבין אלא ביום כמ"ש "ביום צוותו", מ"מ מצינו שלא זו בלבד שנשים רשאות ומחוייבות בקרבנות מסויימים, אלא עוד זאת שבכמה קרבנות החיוב היא דוקא על הנשים, כמו בקרבן יולדת.

ולפי"ז נראה לתרץ קושיית תוס' בקידושין דף ל"ו ע"א, דחנה במשנה (שם) תנן הסמיכות והתנופות וכו' נוהגות באנשים ולא בנשים וכו'. ובגמ' שם: "דכתיב דבר אל בני ישראל . . . וסמך . . . והניף וגו' בני ישראל סומכים ומניפים ולא בנות ישראל".

והקשו תוס' אמאי איצטריך קרא בגמ' למעוטי נשים תיפוק ל"י דכולהו מ"ע שהזמ"ג הוי שהרי אינן נוהגות אלא ביום כדכתיב "ביום צוותו להקריב קרבניהם ועיי"ש מה שתירצו.

אבל לפי הנ"ל י"ל (ועיין גם בתורה תמימה (ויקרא א, ב) שכתב דמה ראו להקשות ככה וז"ל) דגם הקרבת קרבן גופא אינו אלא ביום, וא"כ אחרי דחזינן שהתורה הרשתה לנשים להביא קרבנות, א"א ממילא חייבות בכל הפרטים הנזכרים השייכים לקרבן ואין כל סברא לפוטרו מהפרטים במקום שבהכלל חייבות, וכמו שאין סברא לפטור נשים מאכילת פסח מפני שאין אכילת פסח אלא בלילה ומשריפת נותר הפסח מפני שאין נוהג אלא ביום, כי מכיון שנצטוו במצוות הפסח ממילא חייבת בכל פרטיו, והכי נמי כאן לולא גזה"כ (בני ישראל ולא בנות ישראל) לא היינו פוטרין אותן מחמת מ"ע שהזמ"ג כיון דבעיקרון חייבים עכ"ל. ואכתי צ"ע בזה.

הת' רפאל בן שימול
- תות"ל 770 -

ב. בשיחת שביעי של פסח ש.ז. ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א העילוי שיש בכ"א מהאופנים דהמשכה מלמעלה למטה והעלאה מלמטה למעלה.

וז"ל (הנחת בלה"ק ס"ה):

העילוי בהעלאה מלמטה למעלה לגבי המשכה מלמעלה למטה - שבהמשכה מלמעלה למטה, גם כשהמשכה היא ממקום גבוה ביותר, מתגלית ובאה המשכה נעלית זו **בציור וגדר דהתחתון**, משא"כ בהעלאה מלמטה למעלה, שהתחתון יוצא מהציור והגדר שלו **ומתעלה למעלה**, עד לדרגה שלמעלה מגדר של עולם כו'.

והעילוי בהמשכה מלמעלה למטה לגבי העלאה מלמטה למעלה - בענין **ההתפעלות והרעש** ששייך **למטה** דוקא. כמבואר בדרושי חסידות בנוגע לעבודתם של האופנים וחיות הקודש ברעש גדול . היינו, שענין הרעש וההתפעלות הוא כשנמצאים **למטה** דוקא, משא"כ לאחר שמתעלים למעלה, לעולם האצילות, לשון **אצלו וסמוך**, ה"ז נעשה דבר הרגיל שאינו מעורר התפעלות ורעש, עכ"ל שם בנוגע לענינו.

ולהעיר מלקו"ש ח"ה שיחה ב' לפ' לך **(לכאורה)** הענין שמביא כאן כעילוי בהעלאה מלמטלמ"ע וכחסרון בהמשכה מלמעלמ"ט מביא שם כעילוי בהמשכה מלמעלמ"ט וכחסרון בהעלאה מלמטלמ"ע.

ב. (מ)שם (מובן ו)מבאר העילוי שבכ"א מהם באו"א.

וז"ל שם (ע' 75):

"ביי "העלאה מלמטה למעלה, ווערט אויפגעהויבן דער מטה גופא, דאס איז אבער אין א תנועה פון **העלאה**: ער ווערט אויפגעהויבן און גייט ארויס פון זיין נידעריקייט; משא"כ ביי "המשכה מלמעלה למטה" כאטש די המשכת אלקות אין דעם "מטה" איז **מלמעלה** ניט מצד אים אליין, קומט אבער די המשכה אין אים ווי ער געפינט זיך **למטה**". עכ"ל שם בנוגע לענינו.

והיינו, א. (בסגנון אחר - בלשונות של שיחת שש"פ הנ"ל:) "כשהמשכה (ש) היא ממקום גבוה ביותר, מתגלית ובאה . . . בציר וגדר דהתחתון" היא עילוי ומעלה לגבי כ"שהתחתון יוצא מהציר וגדר שלו ומתעלה למעלה....".

וצ"ע לתווד זה.

ב. מובן מהשיחה דפי' לך דהנ"ל הוא העילוי בהמשכה מלמעלמ"ט, (בזה שההמשכה באה בהמטה). והעילוי בהעלאה מלמטלמ"ע הוא שאז "ווערט אויפגעהויבן דער מטה גופא" (והיינו כיון שזה באה מצד המטה עצמו עבודת המטה), משא"כ בהמשכה מלמעלמ"ט "די המשכה אלקות אין דעם 'מטה' איז מלמעלה ניט מצד אים אליין".

התי' יוסף וואלאוויק
- תלמיד בישיבה -

ג. בשיחת ש"פ שמיני תשי"י וש"פ נצבים תשי"ד ("קובץ סיפורים" ח"א ע' 23, ח"ב ע' 28) סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א כי פעם שאל אחד את כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שתי שאלות, שאלה אחת בעבודת ה' ושאלה שני' באופן עבודת המלאכים, על השאלה הראשונה השיב הרבי, ועל השאלה השני' ענה שאופן עבודת המלאכים אינו נוגע לו. ע"כ.

והנני להעתיק הנוגע לזה, מפירושו של הרמ"ק לסי' יצירה (כת"י): ואם יקשה אל המעיין, כי נמסר לנו סדר השתלשלות המדריגות העליונות הנאצלות, ולא נמסר לנו סדר ידיעת השתלשלות המלאכים עם היותם למטה מטה הרבה, הא לא קשיא, כי הידיעה בדברים העליונים הנאצלים חוייבה אלינו להשיג קוננו לישר דרך אמונתינו, והידיעה במלאכים היא חכמה ולא אמונה, ואל זה יספיק לנו בידיעת מציאותם וקצת סדר מדרגותם. עכ"ל.

יהושע מונדשיין
- ירושלים ת"ו -

ד. ראיתי בקובץ הערות וביאורים גליון ל, שתמה א' מחתי על המבואר במשיחת ש"פ צו הערה 3 בשוה"ג: "ולכן אין לחלק בזה ע"ד שמחלקים בין זכירת יצ"מ בכל יום וזכירתה בחה"פ - שבחה"פ החיוב הוא זכירה בפה ועם הפרטים כו' (ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו' ע' טו. וש"נ)".

וכתב הנ"ל שלא הבין מהו "ולכן".

וכנראה שהנ"ל לא תפס כלל עיקר נקודת הענין ובלשונו כ"ק אדמו"ר שליט"א בכמה שיחות: ז"ך אנגעטשעפעט אויף א ווארט, ושכח על מה המדובר!).

מובן בפשטות, שתוכן "שולי הגליון" הוא כשמו - הבא בשוה"ג בהוספה על מ"ש בפנים ההערה (ולפעמים גם לא רק על התיבה בהערה שבה נסמן השוה"ג, אלא על כללות תוכן ההערה), שמזה מובן שאין מקום להכפיל בשוה"ג על מ"ש בפנים. ובנדו"ד: בפנים ההערה נאמר - וזהו היסוד לכל השאלה - שקריאת פ' זכור בשבת זכור (היינו קביעות זמן קריאתה) אינו אלא תקנת חכמים, ואינו תנאי וחלק מעצם המצוה.

ואילו בנוגע לזכירת יצ"מ, הרי מובן ופשוט גם לבר בי רב דחד יומא, שחלק מעצם המצוה מה"ת, הוא לזכור יצ"מ בט"ו ניסן - חה"פ. היינו שקביעות זמן זכירת יצ"מ הוא חלק מהמצוה (לא כמו זכירת עמלק כנ"ל).

אבל מכיון שמצוה מה"ת להזכיר יצ"מ בכל יום - לכן מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהגש"פ שם, החילוק בין הזכירה בכ"י והזכירה בחה"פ, וגם מדאורייתא: "א) דבכ"י יוצא גם בזכירה בלב ובעיון בעלמא, משא"כ בליל פסח. . . הרי הוא בדיבור דוקא. ב) בכ"י די בזכירה בעלמא, משא"כ בפסח שצ"ל סיפור כו"י עכלה"ק. והיינו דישנו חילוק פשוט בין החיוב מה"ת דיצ"מ בכ"י, ובין חיובו בחה"פ. וכמשי"כ שם "י"ל דרק מדרבנן חייבוהו בכ"י בדיבור".

וזהו מש"כ בשוה"ג: "ולכן - היות שזכירת עמלק בכ"י היא בדיבור עם כל הפרטים, ובנוגע לקיום המצוה מה"ת,

ליכא שום קביעות זמן (דלא כמו זכירת יציי"מ בחה"פ), וא"כ מקיימים אותו בשלימות בכ"י - אין לחלק בזה ע"ד שמחלקים בין זכירת יציי"מ בכ"י וזכירתה בחה"פ - שבחה"פ החיוב הוא זכירה בפה ועם הפרטים כו"י - היינו דהתם ישנו חידוש בזכירת יציי"מ שבחה"פ לגבי זכירתו בכל השנה - כי: ישנו חיוב מה"ת שהזכירה תהי' בט"ו ניסן בפה ועם הפרטים כו', וכשעושים זה בחה"פ מקיימים בזה חיוב מה"ת, דבר שאין דוגמתו בכל השנה.

משא"כ בזכירת עמלק, שמה"ת ליכא שום חילוק בזמן קיום המצוה, וא"כ פשוט שאאפ"ל כמ"ש הנ"ל שחכמים קבעו שקיום המצוה מה"ת בש"פ זכור יהי' בדיבור! וק"ל.

הת' יוסף שאנאוויטש
- תלמיד בישיבה -

ה. בגליון ל תמה הת' מ.נ. שי' על הציונים במשיחת ש"פ צו ס"ט, על זה שע"י תשובה - נעשה מהמזיד שוגג; ולאח"ז בנוגע לשגגות, וגם שגגות מלכתחילה, ישנה הכפרה ע"ז ע"י החטאת. ובהערה 64 שם: "ראה אוה"ת . . המשך תערי"ב ח"ג ע' א'רנג".

וחקשה הנ"ל מהי הכוונה בציונים אלו, שהרי מפורש בגמ' (יומא פו) שע"י התשובה זדונות נעשו שגגות.

ולאחרי כל האריכות בדבריו, העלה חרס בידו, אף שהדבר מובן בפשטות!

הכוונה בציונים אלו היא בפשטות, לכללות הענין המבואר כאן, שתפקיד החטאת הוא לכפר על השגגות, לאחרי שנעשה מהמזיד שוגג ע"י תשובה, שענין זה מבואר בציונים אלו. והיינו, שאין הכוונה להשמיענו פרט זה, שע"י התשובה זדונות נעשית שגגות, כמובן ופשוט, כ"א - סיבת עשיית תשובה בנוגע לענינו, בכדי שלאח"ז יכפר החטאת על השגגות.

וז"ל בהמשך תערי"ב שם: "על המזיד אינו מועיל קרבן . .
 כ"א ע"י תשובה דוקא . . חטאת ואשם ודאי מכפרין והיינו
 עם התשובה . . שהקרבן מכפר רק על השוגג . . ומה שהאשם
 מכפר על הזדון הוא שע"י התשובה נעשים הזדונות כשגגות
 ואז הקרבן מכפר כו"ל. וק"ל.

לכללות הענין ראה גם שיחת ש"פ לך תשמ"ה.

הרב יוסף פעלדמאן
 - תושב השכונה -

מ א מ ר י כ " ק א ד מ ו " ר ש ל י ט " א

ו. בקונטרס ב' אייר ש.ז. אות ד' מביא כ"ק אדמו"ר
 שליט"א וז"ל: "ע"ד מרז"ל פתי יאמין לכל דבר זה משה
 רבינו, דהגם שמשה הי' בעל השגה גדולה בתכלית השלימות,
 מ"מ היו אצלו כל הענינים (דאלקות) באופן של אמונה, כי
 מכיון שלגבי הקב"ה דלית מחשבא תפיסא ב"י כלל הכל כפתיים
 אצלו ית', לכן כל הענינים צריכים להיות באופן של
 אמונה".

ובהערה 29: "גם הענינים המושגים בשכל, כלשון הכתוב
 "פתי יאמין לכל דבר", וי"ל הטעם לזה כי גם הענינים
 דאלקות המושגים בשכל - להיותם אלקות, הם בלי גבול וכשהם
 נתפסים בשכל, אין מאיר כ"ק האלקות (הבלי"ג) שבהם".

וצ"ל לכאורה הלשון במאמר מפורש דכל הענינים אצל משה
 היו באופן של אמונה, והרי מובא בכמה מקומות שאצל משה
 הי' בחי' רא"י ממש. וכמ"ש בהמשך תרס"ו ע"י צ"ח וז"ל
 "כמ"ש במ"א הנביא שמהות ועצמות אלקות מתגלה בחב"ד ובפיו
 ולשונו וכו', הנה הוא רואה ממש בכח הרא"י הגשמיות מהות
 ועצמיות אלקות כו"ל.

ובהמשך שם מביא שזהו מדריגת משה בנבואה.

וא"כ במדריגות אלו שהשיג בראי ממש. בשביל מה הי' נצרך לאמונה. שמשמע שכל הענינים היו באופן של אמונה אצלו.

ואולי י"ל בדא"פ, שגם באופן של ראיית המהות ממש, הגם שזה קשור עם כוחותיו הכי נעלים ומקיפים שמצד זה יש את הראי. אבל סוכ"ס זה מה שמציאותו רואה את הדבר וממילא מה שהיא רואה הגם שבראי נתפס עצם הדבר, אבל הראי תופסת את הדבר איך שהוא נראה לרואה. משא"כ המדריגה איך שהיא בעצמה ממש, לזה הראי לא מגיעה ותופסת, כי סוכ"ס הוא מציאות נפרדת מהדבר שהוא רואה. משא"כ אמונה דווקא בזה לא מעורב מציאותו, ואדרבא נשלל מציאותו שהרי זהו גדר האמונה שמבטל מציאותו, ממילא הוא נעשה כלי לעצם הדבר, ולכן בכל הענינים דאלקות הי' משה נצרך לאמונה דווקא באמונה, "אל עני ונכה רוח אביט".

הת' ברוך מ. כהנא
- תות"ל 770 -

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ז. בלקו"ש לפי קדושים ש.ז. בס"ו מבאר אמאי א' מתנאי תקנת השבים הוא שצ"ל אין הגזילה קיימת כי כאשר הגזילה קיימת כיון דהשבת החפץ בכוחה לתקן את העוון מעיקרו, לכן אפשר לתקן בהשבת חפץ זה ש"כאילו נטל נשמתו ממנו" כי בזה שמחזיר גוף הגזילה לבעליו כמו שהי' לפני הגזילה הוי כאילו מחזיר את נשמתו כו' משא"כ כאשר "לא היתה הגזילה קיימת שאז גם כאשר ישלם חדמים א"א לבטל מה שנטל נשמתו ממנו, אזי יש מקום לתקנת השבים, שלא יקבלו דמי הגזל כו'.

ובחצאי ריבוע שם: "ורק כאשר בנה קורה בדירה, שאז יש חשש שאם לא יוכל לשלם דמי, לא יעשה תשובה כלל, אז תקנו תקנה מיוחדת - כי עדיף שעכ"פ ישלם דמי לתקן הפסד הממון מאשר שלא יחזיר כלל" ע"כ.

ובסופו: "שענין זה מדגיש הרמב"ם גם בסיום לשונו ש"עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב דרך הישרה על השבים" שהכוונה בתקנת השבים אינה סתם קולא (כהך דבנה קורה בדירה, שחוששים שמא לא יעשה תשובה כלל) אלא עזר בכדי שיתתקן עוונו לקרב דרך הישרה על השבים כו"ל עכ"ל"ק.

והנה בהשקפה ראשונה לכי משמע מכ"ז דהחילוק בין תקנת השבים במריש הגזול שבנאו בקורה לתקנת השבים ד"אין מקבלים מהם" הוא דבבנה קורה התקנה היתה רק משום שחששו שבלא זה לא היי עושה תשובה (וי"ל ע"ד הך דדיברה תורה כנגד יצה"ר (וע"ד המושג דרע במיעוטו) וכיו"ב וכו'). משא"כ בהתקנה ש"הגזלנין וכו' אין מקבלים מהם" סבת התקנה הוא לא רק למנוע את האפשרות שלא יעשה תשובה כ"א גם ענין חיובי בכדי לעזור לו לעשות תשובה.

אבל ע"י בב"ק צד ע"ב - אהא דת"ר הגזלנין כו' שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו - אר"י בימי רבי נישנית משנה זו דתניא מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנין כו' אין מקבלין מהן כו' ומבואר דגם התקנה של "אין מקבלין מהם" הוא בכדי שלא ימנעו לעשות תשובה.

אבל לכי החילוק הוא (לא בסיבת התקנה כ"א) בגדר התקנה, דבמריש גדר התקנה הוא אך ורק אמצעי בכדי שלא ימנע הגזלן מלעשות תשובה, אבל בגזלנים (אף שסבת התקנה היי מפני אחד שנמנע מלעשות תשובה, מ"מ) גדר התקנה הוא גם אמצעי לעזור ולסייע את הגזלן בתשובתו.

והנה התוס' שם בב"ק צד: בד"ה בימי (הובא בנו"כ הרמב"ם ועוד) כ' - לפי א' - דתקנה זו הוא רק במי שרוב עסקו ומחייתו בגזל וניזון בכך, ולפי ההגהות הבי"ח להרא"ש שם ס"ב גם להרא"ש הוא רק בכגון זה (אבל לכי ההכרח שלא מצד הקושיא אינו הכרח דהרי כן הוא באמת שיטת הרמב"ם, וע"י בפלפולא חריפתא שם דמשמע דלא פ"י כן דעת הרא"ש אלא או הא או הא) וכן מבואר בטושי"ע ר"י"ס שס"ו) אבל ממה שהרמב"ם לא חילק בזה מבואר דסב"ל שהוא בכל גווני (וכ"כ

בחסי"ד ב"מ פ"ה ח"ד ד"ה המלוה, ובביאור הגר"א לשו"ע שם).

וי"ל דא"ש עפ"י הנ"ל דהך דהגזלנין אין מקבלין מהם אין גדר התקנה בכדי שלא ימנע מלעשות תשובה, כמו במריש, - דאז היתה שייכת רק במי שרוב עסקו בכך שאז היתה ההשבה מהוה מניעה לתשובתו וע"ד מריש - אלא גדר התקנה הוא עזר לתשובתו, ולכן שייכת התקנה בכל גזלן, גם היכא דליכא סבת התקנה מלכתחילה.

וי"ל דלפ"ז יתורץ ביאור בסברת המ"מ על הרמב"ם הנ"ל דהנה התוס' הנ"ל בב"ק הק' אחד דינא דאין מקבלין מהן הרי מצינו בכ"מ דדנין דינא גזילות וכי ע"ז ב' תירוצים, או שדין זה הוא רק בדורו של רבי (אבל הפוסקים פסקו כן גם בזה"ז) או שהוא רק במי שרוב עסקו בכך, אבל כנ"ל הרמב"ם הרי פסק דלא כבי' הת"י וא"כ לכי ק' עליו קושיית התוס' ומפרש במ"מ דאף דאמרו שאין מקבלין מ"מ אם רצה לקבל ולכוף הנגזל בב"ד נזקקין לו עכ"ד (ועי' בלח"מ שיישב דבריו).

וי"ל דלפי הנ"ל יומתק, ובהקדם דלכי ק' למה נימא שהתקנה תלויה ברצון הנגזל, הרי התקנה דמריש לא תלוי ברצון הנגזל והוא גם בע"כ דהנגזל וכמפורש בהך דסוכה לא ע"א (וברש"י שם ולא חייבוהו) ועוד (ולהעיר דלשון הרמב"ם גבי מריש הוא שיהי' נותן ואילו בסוף הפרק ה"ל הוא שלא יקבל, ולכי מכאן קצת סמך לפי המ"מ, ואכ"מ)? אך עפיהנ"ל א"ש יותר דכשגדר התקנה הוא מניעה להאפשריות שלא יעשה תשובה אז מסתבר שלא יהי' זה תלוי ברצון הנגזל, דלא יתכן שמצד רצון הנגזל יתאפשר זה (ואפ"ל ע"ד הך דגטין מא: דמפני תיקון העולם כופין את רבו וכו', ויש לחלק ואכ"מ), משא"כ אם גדר התקנה הוא עזר וסיוע להתשובה, אז מסתבר דלא יכופו את הנגזל בע"כ לסייע בתשובת הגזלן, רק שאם לא יעשה כן אין רוח חכמים נוחה הימנו.

[ואולי אפ"ל דעפ"ז יומתק ג"כ מה דההוראה נפלאה שבסוף השיחה הוא מהלכה זו דוקא, אף שלכי אפ"ל כן מה"ל ברורה דכופין את רבו ועושה אותו בן חורין דגטין מא: (ויתירה

מזו - דשם כופין אותו (משא"כ כאן לפי המ"מ) וגם שם הוא לא רק על חיסרון ממון אלא גם על ענין של עבירה (ועיי' בתוס' שמק' מהך דאין אומרין לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברו וכו' ואכ"מ)). כי שם אין החידוש שישנו כאן שתיקנו כן - לא רק בכדי למנוע ענין של עבירה, כי"א גם - לעזור ולסייע באופן חיובי בענין טוב, וק"ל).

אבל לכ' עצע"ק לפי הביאור של כ"ק אדמו"ר שליט"א, הרי כיון שעכ"פ לאחר התקנה - אינו יכול להחזיר את הגזילה עצמו, א"כ הרי לא שייך אופן זה דתשובה של חזרת החפץ, ולכן (כלשון השיחה) "גם כאשר ישלם הדמים א"א לבטל מה שנטל נשמתו ממנו" וא"כ למה צריך לתת גם דמים ?

ואולי אפ"ל בתוס' ביאור בהנ"ל ובהקדם:

1) בהליקוט בס"ד "ומובן שזהו רק בגזל חברו, ולא בגניבה או בשאר אופני אונאת ממון" כו' ובהע" 39 "ועפ"ז יתוסף ביאור בההפרש שבין תשובה על גזילה... להכפרה כשמזיק ממון חברו... כמ"ש במפרשים - ראה לח"מ הלי' חו"מ שם" כו' עכלה"ק.

והנה ז"ל הרמב"ם הלי' חו"מ שם "שהמזיק ממון חברו כיוון ששילם לו מה שהוא חייב נתכפר לו" וכו' ע"ז בלח"מ "אע"ג דבהלי' תשובה... כי ... ירצה לנגזל ויפייס לו ... י"ל דשאני גזלן... ועוד שצער הרבה לנגזל שלקח ממנו בע"כ ע"כ ולכי אי"מ איך ניתוסף ביאור במ"ש הלח"מ עפ"י המבואר בפנים השיחה. הרי איזה חילוק יש בין אם "צער הרבה" או אם צער זה הוא "כאילו נטל נשמתו" בנגע לחובת ריצוי ?

2) בהמשך ס"ד כי "ועפ"ז יש ליישב מדוע לא הביא הרמב"ם את המשך דברי הש"ס כו' וכונת ר"י בהביאו את שאר הפסוקים היא להוסיף חומרא נוספת ששייכת רק בתנאים מסויימים כו' ולכן לא הביא הרמב"ם פרטים אלו" וכו' עכלה"ק ולכי אי"מ אמאי לא הי' אפשר לתרץ כן גם לפני הביאור שבהשיחה בתחילת ס"ד ?

(3) בסוס"ו מבאר התנאים בהתקנת השבים, דמה שצריך לבא מאליו הוא שבזה מתקן מעשה חלקיחה בע"כ של הבעלים (כלפי עצמו) משא"כ אם הגזלן לא בא מעצמו שאז לא עשה ככל יכולתו לתקן מעשה הגזילה שלו עכתודה"ק. ולכי צ"ב קצת אמאי יהיו שני הפרטים שבחבירה תלויים הא בהא?

(4) שם כתב בחצעי"ג שכשלא בא מעצמו לא תיקנו שלא לקבל ממנו אף דמי הגזילה "אף אם הנגזל רוצה למחול" ולכי אי"מ למה אם הנגזל רוצה למחול דמי הגזילה לא די בכך ?

(5) גם יל"ע לשיטת הרמב"ם דצריך בא מעצמו דלכי קי' לפי"ז קושיית התוס' ב"ק שם "שכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה ויחזיר מעצמו ולא יקבלו ממנו" ?

וי"ל דביאור החידוש וההסברה כהביאור שבתחלת ס"ד הוא (לא רק שמבאר הטעם למה גוזל את חבירו הוא כנוטל נשמתו ממנו, כ"א יוצא מזה) שהענין דנוטל נשמתו אינו רק ענין צדדי ע"י שנוטל ממון חבירו בחזקה, כ"א הוא פרט בעצם האיסור גזילה, דעצם המעשה גזילה - עצם נטילת ממון חבירו בחזקה - הוא לא רק ענין ממנו אלא גם ענין בגופו ואין זה שהוא מעשה אחד שיש לו שתי תוצאות נפרדות אלא עצם המעשה הרי הוא כאילו נוטל נשמתו אלא דבנוסף לזה יש בזה עוד פרט שהוא ענין ממנו.

וי"ל דזהו מ"ש הרמב"ם בהל' תשובה פ"ב ה"ט "אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון כו' גוזלו וכיו"ב אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו.. אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו" דלכי אי"מ מהו כפל הלשון? וי"ל דבמה שכופל ומדגיש אע"פ שהחזיר לו ממון וכו' כוונתו להדגיש דהא דאיכא שני פרטים שצריך לא רק ליתן לו מה שהוא חייב לו אלא גם לרצתו הוא לא שני דברים נפרדים אלא שני פרטים בענין אחד, ולכן מדגיש דאף אם החזיר לו הממון כו' מ"מ אם לא ריצתו לא נמחל לו גם על חלק הממון כי הממון הוא פרט בהמעשה דבגופו וק"ל ועצ"ע.

ועכ"פ עפ"י אואפ"ל דזהו התוספות ביאור במ"ש הלח"מ, דאפ"ל בנוסף על מה שחילק הלח"מ דאף את"ל שגם במזיק ממון חבירו אכן חייב לרצותו וכיו"ב מ"מ שם הוא ענין צדדי ולא מצד הדין דמזיק ממון חבירו, אלא מצד הדין הכללי דיחטא איש לאיש, ובדרך ממילא התשובה על ענין הממוני מצד המעשה דמזיק ממון חבירו ועל ענין דבגופו (אם ישנו) הם שני דברים נפרדים דאינם תלויים זב"ז כלל, ומה שצריך מצד המעשה דמזיק ממון חבירו הוא שישלם מה שהוא חייב לו כמ"ש בחלי חו"מ, משא"כ בגזילה דמצד המעשה דגזילה צריך ריצוי, וק"ל.

[וזהו מה שמבאר בהע' 48 דאף דגם במעשה דמזיק ממון חבירו ישנו גם ענין בנוגע לגופו, היינו האי התייחסות בבעלות חבירו, הנה זהו רק מצד המזיק ולכן לזה די החזרה מצד המזיק (הפועל) ולא בעי ריצוי].

ועפ"י מובן מה שמבאר בהמשך ס"ד מה שאין הרמב"ם מביא את המשך דבר הש"ס, וכמו שכותב בהקטע האחרון "כי כאן הביא רק מה שנוגע לגוף מעשה הגזילה" והיינו דאין ההדגשה דשאר הענינים שייכים רק בתנאים מסויימים, כ"א דשאר הענינים אינם מצד גוף מעשה הגזילה, כ"א מצד דינים אחרים וכו' והם ענינים צדדיים שיכולים להסתעף ממעשה הגזילה וזה אינו מביא.

[ואולי י"ל דזהו מה שמבאר שם בענין חמס "שאינו מאותו הסוג ד"כאילו נוטל נשמתו ממנו" כמו בגזילה, דכיוון שיהיב דמי, ולא סתם לוקחו בע"כ של בעלים, אינו מבטל בזה (כ"כ) בעלותו של האדם על ממונו (ואדברה מכיר בבעלותו ולכן נותן לו דמים)" דלכ' ממ"נ דאם אי"ז כנוטל נשמתו אמאי הביאו ר"י וכו'? אך אולי אפ"ל עפ"י הנ"ל דכיוון דאינו מבטל (כ"כ) בעלותו של האדם על ממונו מצד הגוף, והגזילה היא דבנוגע לממונות מבטל בעלותו של האדם על ממונו (דבנוגע לממונות אינו נחשב נתינת הממון שלו לכלום, וק"ל) לכן הענין דנטילת נשמה (כמה שישנה או עכ"פ הענין דצער) אינה חלק ופרט במעשה הגזילה (החמס) ועצ"ע.]

וי"ל דעפ"ז מובן מה שמבאר בסוסי' דדוקא כשרצה הגזלן ובא מאליו שייך תקנת השבים, ובהקדם דלכי מסתבר לנקוט דהתקנות השבים דרבנן מתייחסים (בעיקר) לעניני הממונות של הגזילות (וע"ד הפקר ב"ד הפקר וכיו"ב) ועפ"ז אפ"ל דכשהחיוב ממון הוא פרט בחטא גופני (החטא דנטילת נשמה) אז לא שייך כ"כ למחול ולהפקיע את החיוב ממון כי אי"ז בעצם ענין וגדר ממוני (וי"ל ע"ד מה דלא נתכפר בלא ריצוי כי הממון הוא פרט בהחטא הגופני וכו' וכנ"ל), ורק כאשר ישנו חיוב ממון שהוא בעצם רק חיוב ממון אז שייך על ענין הממוני מחילה ופטור וק"ל, ולכן רק כאשר הגזלן תיקן כלפי עצמו מעשה הלקיחה בע"כ של הבעלים ולא נחסר כלום מתיקון העון האפשרי כשאין הגזילה קיימת, כי אז מה שנשאר הוא רק גדר וענין הממוני ושייך בזה תקנת השבים, משא"כ כשהגזלן לא בא מעצמו, דאז החובת ממון ה"ה עדיין פרט בהחטא בגופו, לכן לא שייך בזה התקנת השבים שהוא פטור מתשלומין.

ועפ"ז מובן גם מה שהוסיף בחצעי"ג גם אם הנגזל רוצה למחול, די"ל דמבואר בהנ"ל, דאף אם הנגזל מוכן לוותר על הממון לא יהני דלא שייך תקנת השבים ומחילה על הממון (לא רק דלא תיקנו בפועל) כיון דאין לזה גדר ממון וכו' וכנ"ל.

ואולי י"ל דעפ"ז יתורץ קושיית התוס' לפי שיטת הרמב"ם "דכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה וכו'" דבד"א דאפשר להקשות כן, אם החכמים תיקנו שמכיוון שזה בא להחזיר לכן מגיע לו שנמחול לו כו' דאז אפשר להקשות דא"כ כל אדם יערים וכו', אבל עפ"הנ"ל מתבאר דאי"ז מפני שחכמים תיקנו כן, אלא דמה שהוא בא אליו זה המאפשר את התקנת השבים מצד עצם גדר הדין, וכנ"ל וק"ל.

ועפ"ז יש לבאר מה דמחלק בין התקנת השבים במריש להך דגזלנים, וי"ל כי כיון ד"כאשר הגזילה קיימת אפשר לתקן בהשבת החפץ זה ש"כאילו נטל נשמתו ממנו" לכן מובן דגדר החיוב שעל הגזלן כ"ז שהגזילה קיימת הוא הגדר מצד החטא לגופו, וא"כ הא דתקנו שא"צ להחזיר המריש הוא, כנ"ל, רק בכדי למנוע את האפשרות שלא יעשה תשובה (וכנ"ל ע"ד דיברה

תורה כנגד יצה"ר וכו') אבל באמת הענין דתקנת השבים בתור תיקון חיובי לא שייך שם כמו שנת' (ווי"ל דעפ"ז יומתק הדין ברמב"ם שם ובמריש צריך להתזיר אחר החג, וק"ל ואכ"מ) וממילא החיוב ממון שישנה אז ה"ה (כיון שהגזילה קיימת) פרט בחיוב השבת "נטילת נשמתו ממנו" ולכן אף שהוא דמי הגזילה באופן זה לא שייך הענין דתקנת השבים וצריך להתזיר הדמים, וכמשנ"ת והבן (ועי' רש"י ב"ק צ"ה ע"א ד"ה שוויה רבן כדליתא ומיהו דמי בעי לאהדורי הואיל וגזילה קיימת בבירה) וק"ל ועי"ל בכ"ז.

הת' עקיבא גרשון וגנר

- תות"ל 770 -

ח. במשנה ראשונה של ר"ה בתחלתה: באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים ובדף ד' ע"א מסביר שהוא רגל שבו ר"ה לרגלים ורש"י ד"ה רגל שם מפרש רגל שהוא בחודש הנכנס באחד בניסן הוא ר"ה לרגלים.

בלקו"ש ח"א ע' 243 הע' 16 ובח"ו ע' 409 הע' 4 מסביר שע"פ פשט צריך לדחוק בפ"י רש"י שהכוונה לרגל שבו - כי ברי"ח ניסן כלולים כל ימי החודש גם הרגל שבו ע"ש.

במכתב של ר"ח ניסן ש.ז. במ"מ בד"ה ר"ח ניסן ציין להמאמר ד"ה החודש תרכ"ו ס"ד (סה"מ תרכ"ו מב ואילך). ושם בעמוד מג כתב שרשב"ג סבר ששואלין ודורשין ב' שבועות לפני החג (ר"ח ניסן) מפני שהצירוף של החודש מתחיל ברי"ח. וגם שהצירוף של ניסן הוא שם הוי' כסדרן שהוא בגלוי ולכן הנסים של פסח היו באופן נסי משא"כ הנס של פורים הי' מלוכב בטבע ע"ש, ולכן הקשר בין ר"ח ניסן לפסח הוא חזק יותר.

אבל לפי הפירושים הנ"ל לכאורה קשה המשך המשנה שיש מחלוקת בין ב"ש וב"ה בנוגע לרי"ח שבט או לט"ו בשבט, לכאורה הי' להמשנה לכתוב רק רי"ח שבט בין לב"ש ובין לב"ה שהוא כולל ג"כ ט"ו בשבט. ויהי' המחלוקת בהטעם מדוע רי"ח שבט הוא רי"ה אם הוא מצד עצמו או מצד היום מיוחד שבו

ט"ו בשבט, שגם ר"ח שבט כולל כל ימי שבט, והצירוף מתחיל בר"ח.

ולכאורה אפשר לתרץ שבלקו"ש ח"ה ע' 281 וח"י ע' 24 מביא מהגמ' פסחים ג' ע"א לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה וכו' ושם ע' 27 כשצריכים לפסוק הלכה הנוגעת לאיזה דבר חייבים לאומרה באופן ולשון ברור וכו' מ"ש לכן בנוגע לר"ח ניסן אין נ"מ לדינא בין ר"ח ניסן לפסח שבנוגע למלכים היו יכולים לקבוע הזמן לשטרות בכל זמן שירצו, וקודם לזמן זה יהי שנה הקודמת למלך פלוני ואחר זמן זה יהי השנה הבאה ויהי ברור אם הוא שטר מוקדם או מאוחר, ובנוגע לבל תאחר כתב הרמב"ם ה' מעשה הקרבנות פי"ד ה' יג עברו עליו ג' רגלים ולא הביא קרבנותיו שנדר או התנדב וכו' הרי זה עבר בלא תעשה לא תאחר לשלמו וכו' וא"כ אינו חייב עד אחר פסח ולא אחר ר"ח ניסן.

אבל בנוגע לט"ו בשבט כתב הרמב"ם ה' תרומות פ"ה ה' י"א שאם ליקט אתרוג בערב ט"ו בשבט עד שלא בא השמש וחזר וליקט אתרוג אחר שבאה השמש אין תורמין מזה על זה וכו' ולכן א"א לכתוב ר"ח שבט שיהי אי הבנה בהלכה הנוגעת.

*

במ"מ להמכתב של י"א ניסן - כתב ד"ה ראשו .. קרבו לגמ' פסחים ע, רע"א במשנה. לכאורה יש ט"ס שאין שם משנה רק צ"ל עד ששם כתוב במשנה.

*

במ"מ שם ד"ה ובאופן זהה - צלי אש ... פסחים צה רע"א במשנה מדוע לא ציין להמשנה עד כיצד צולין שהוא קודם לזה. ומה שהכסף משנה והמ"מ ציינו לצי"ה הוא מפני שהלכה ד' מדבר גם בנוגע לפסח שני שמדובר בצי"ה אבל במכתב מדבר בנוגע שצ"ל צלי אש בפסח ראשון ה"י יכול לציין לע"ד. אבל אם המובן הוא לא רק צלי אש אבל גם על מצה ומרורים יתקן שצ"ל צ"ה ששם נכתב.

*

במ"מ שם ד"ה שקרבן הפסח .. רק למנויים - לזבחים נוב, במשנה לכאורה זה מצד הלשון שאינו נאכל אלא למנויו, אבל היי יכול לציין להמשנה פסחים ס"א שזה עיקר מקומו ויש סוגיא בגמרא וכן ציין הכסף משנה ובמ"מ על הרמב"ם שם, ובזבחים מביא דרך אגב לאיזה מקומן ג"כ כמה דינים אחרים ובפ"י הרמב"ם למשניות בזבחים אינו מסביר הלכות אלו שכבר ביארנו אותם בפסחים.

הרב כתריאל ברוך קסטל
- תושב השכונה -

ר מ ב " ס

ט. ברמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"י הכ"א כותב: וכן אין מרכיבין כפניות של ערלה בדקלים מפני שהן כפרי עבר והרכיב מותר שכל דבר שיש לו שני גורמין אחד אסור ואחד מותר הרי זה הנגרם משניהם מותר לפיכך הצומח מפירות ערלה מותר שהרי גרם לצמוח הפרי האסור והארץ המותרת עכ"ל.

זאת אומרת שאם יש שני גורמים אחד אסור ואחד מותר אין דין ערלה.

לכאורה יש להקשות ע"ז שהרמב"ם מביא בהלכה ג' (בפרק זה) נטע אילן וחשב שיהי הצד הפנימי שלו למאכל והחיצון לסייג או שיהי הצד התחתון למאכל והעליון לסייג או לעצים פטור שהדבר תלוי בדעתו של נוטע עכ"ל.

לכאורה הרי זה אילן אחד יש כאן צד חיוב וצד פטור, זה שחשב עליו למאכל חייב וזה שחשב עליו לסייג או לעצים פטור. והרי יש שני גורמים אחד איסור ואחד מותר אין דין ערלה.

ובמפרשים על הרמב"ם על אתר לא ראיתי שעומדים על זה (מצאתי שהעיר על זה משנה ראשונה במשניות ערלה פ"א משנה א עיין שם).

ועוד בהלכה ב' הנוטע אילן מאכל ודעתו עליו שיהי' סייג לגינה או שנטעו לקורות ולא לפירות ה"ז פטור מן הערלה נטעו לסייג וחזר וחשב עליו למאכל או שנטעו למאכל וחזר וחשב עליו לסייג כיון שעירב בו מחשבת חיוב חייב.

לכאורה כיון שנטע וחשב עליו לסייג וגדל רוב הזמן בפטור וביום אחד לפני **שנגמר הזמן** של שלש שנים חזר וחשב עליו למאכל חייב ונעשה ערלה למפרע משעת הנטיעה הרי דבר זה צריך ביאור.

ואולי יש לבאר בכל הנ"ל שבאיסור ערלה הם שני דברים:

א) איסור ערלה עצמו ונטעתם כל עץ מאכל שלש שנים יהי' לכם ערלים לא יאכל. נטיעה חדשה יש בה ערלה שלש שנים.

ב) תנאי בדבר שיחשוב עליו למאכל כפי לשון הרמב"ם שהדבר **תלוי בדעתו של נוטע**, לכן אם חשב עליו לסייג או לעצים אינו יכול לחול עליו איסור ערלה מפני התנאי שבדבר.

בזה יבואר שבהלכה כ"א שהצומח מפירות ערלה מותר, מפני ששם היניקה והצמיחה הם משני דברים איסור והיתר ביחד והגדרם משניהם מותר אבל בהלכה ג' שחשב על האילן צד הפנימי למאכל וצד החיצון לסייג, או צד התחתון למאכל וצד העליון לסייג **אין הפירוש שיונקים** משני דברים איסור והיתר **ביחד** אלא רק מה **שהתנאי שבדבר** אינו מניח לחול עליו איסור ערלה לכן צד החיצון שחשב עליו לסייג או ולעצים אין חל עליו איסור ערלה וצד הפנימי שחשב עליו למאכל יש בו איסור ערלה.

כמו"כ בהלכה ב' אם נטעו לסייג ואח"ז חשב עליו למאכל לפני שעברו שלש שנים שהרי כיון שהוריד את התנאי שחשב עליו לסייג. יש כאן איסור ערלה של שלש שנים ערלים וחל

למפרע משעת הנטיעה אבל נטעו שלש שנים לסייג ומכאן ואילך למאכל השלש שנים לא היי יכול לחול עליו איסור ערלה מפני שחשב עליו לסייג. ומכאן ואילך שחשב למאכל אין כאן נטיעה חדשה רק המשך מהנטיעה שלפני שלש שנים וכבר עבר איסור ערלה.

ויש עוד לעיין בכל הנ"ל.

הרב ישעיי זוסיא פלדמן
- תושב השכונה -

נ ג ל ה

י. ב"צמח צדק" שער המילואים טז,ב. (כרך חו"מ) חידושים לפסחים נותן טעם לנוהגים לומר מזמור לתודה בערב פסח: "הרי כל העוסק בתורת עולה אפילו בלילה הרי זה כאילו הקריב ביום" עיי"ש. וב"לקוטי שיחות" חלק י"ז עמוד 426 נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א שנשאל ע"ז מהדין שחידש הר"י"י שאסור "להתפלל מוסף פעם ב' (בנדבה) כמו דאסור להקריב המוספין פעם שניה". (והוא ברי"ף פ"ג דברכות ונפסק ברמב"ם ספ"א מהל' תפלה (ועיי"ש בנו"כ הרמב"ם) ובשו"ע או"ח סימן קז ס"א ובשו"ע אדה"ז שם). ותירץ ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א וז"ל: "ואיני רואה כאן קושיא מעיקרא, דהצ"צ בפירוש מנמק דבריו ממרז"ל כל העוסק בתורת כו' ואינו ענין לתפלת מוסף דהרי"ף (ופסוקי המוספין אינם עקריים בתפלת מוסף, כידוע). עכ"ל כ"ק אדמו"ר שליט"א."

והנה ראשית יש להעיר שיש כאן טעות הדפוס דמוכת, כי צריך להיות "ופסוקי המוספין הינם עקריים" ולא "אינם", שהרי כ"ק אדמו"ר שליט"א רוצה להסביר כאן שבמזמור לתודה אפשר לאמרו (לאותו המנהג) בערב פסח כי העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה הגם שהוא בלילה (וכמבואר בדא"ח בדכ"ט שתורה היא למעלה מזמן ומקום ולכן אפי' בלילה הר"י"ז כאילו הקריב), ולכן גם בער"פ נקרא כאילו הקריב בזמן המותר. משא"כ בתפלה שכנגד תמידין תקנום הרי צ"ל דוקא

בזמן הקרבת התמיד, וגם מוסף שתקנו כנגד קרבנות המוספין צ"ל בזמן ההקרבה ולפי כללי ההקרבה, וכשם שאין מקריבין מוסף נדבה כמו"כ א"א להתפלל מוסף נדבה (וגם שהמוספין קרבין רק משל ציבור ואין היחיד מתנדב מוסף כמבואר בפוסקים ובשו"ע אדה"ז שם). וזה שמוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א שפסוק המוספין **הינם** עקריים בתפלת המוסף, היינו שכל **עיקר תפלת המוספין** הוא אמירת פסוקי **קרבנות** המוספין, ולכן דיני התפלה דמוסף צ"ל לפי כללי ההקרבה של קרבנות המוספין.

ומי"ש כ"ק אד"ש **"בידוע"**, הוא עפ"י תוס' ברכות כו, א. ד"ה איבעיא להו, שכתבו דלא תקנו שבע ברכות של מוסף **אלא משום** ונשלמה פרים שפתינו, ולכן א"א להתפלל תשלומין למוסף בערבית דעבר זמנו בטל קרבנו משא"כ בשאר התפלות שיש להם תשלומין דרחמי נינהו ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. וכן נפסק בשו"ע או"ח סימן קח ובשו"ע אדמוה"ז שם סעיף יו"ד, עיי"ש.

איברא שבגוף הביאור בהחילוק שבין העוסק בתורת עולה, לבין ונשלמה פרים שפתינו דתפלה, עדיין חסר ביאור למה בתפלה צ"ל בזמן הקרבן דוקא, והרי לכאורה כשם שבתורה אפשר ללמוד בלילה ומעלה עליו הכתוב כאילו הקריב ביום, אי"כ למה בתפלה לא אמרינן כן.

ויש לבאר זה עפ"י מה שנתבאר בשיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א בליקוט לערב פסח ש.ז., שיש ג' גדרים ב"ונשלמה פרים שפתינו" א. שאמירת פי הקרבנות מתושב"כ **מכפרת** כקרבן. ב. שהעסק בתורת הקרבנות הוא **כאילו הקריב**. ג. מה שתפלות **במקום קרבנות** תקנום. ומבאר שם שמה שהעסק בתורת הקרבן הוא כאילו הקריב, זהו רק לגבי **הגברא** שנחשב לו כאילו הוא עשה מעשה הקרבה, אבל **אין כאן חפצא של קרבן** אבל מה שתפלות במקום קרבנות תקנום בזה נחשב מעשה התפלה **כמעשה הקרבה**, שיש כאן **חפצא של קרבן**. (וכן הוא גם כשלפני אמירת פרשת הקרבנות **מוסיפים תפלה** יהי רצון כאילו הקרבתי כו' שגם זה נחשב כחפצא של קרבן עיי"ש בהערה 28). ועיי"ש באריכות בביאור ג' הגדרים.

ועפ"י מובן משי"כ כ"ק אדמו"ר שליט"א במכתב הנ"ל שבאמירת מזמור לתודה הרי זה רק שנחשב כאילו הקריב, ולכן אי"צ להיות בזה כל התנאים של הקרבן, משא"כ בתפלת מוסף א"א להתפלל נדבה, כי הקרבנות הינם עיקר בתפלה מוסף, וצ"ל דוקא לפי משפטי תנאי הקרבן, כי הרי זה כאילו שיש כאן החפצא דקרבן.

(ובהזדמנות זו שהערנו על ט"ס בלקו"ש יש להוסיף עוד תיקון בטה"ד ב"אגרות קודש" ח"ד עמוד קעט שכתוב שם: "ובפרט דאין דברי היש"ש" ואין לזה שום מובן כפי שיראה המעיין, וצריך לתקן "ומפרש דאין דברי היש"ש" וכן הוא להדיא בלקו"ש חלק ו' עמוד 328).

הרב שלום דובער וולפא
קרית גת
אה"ק ת"ו

ש ו נ ו ת

יא. בגליון כט (תפח) לש"פ שמיני, כ"ה אדר ב' ש.ז. מבקש התי"מ.מ. המקור בשיחות כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ להסיפור שפעם באמצע ניגון פנה אדמו"ר מהור"י"צ לחסיד א' ושאלו: "געדענקסט" וענה החסיד "איך געדענק", וכו' עיי"ש.

הנה, המקור הוא בסי השיחות היתש"א ע' 142, אבל אדמו"ר מהור"י"צ לא שאל "געדענקסט", אלא אדמו"ר מהורש"ב נייע שאל את השאלה, וז"ל:

"אין יאר תרע"ב איז מען אמאל געזעסן . . מיט הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק...

בתוך ההתוועדות האט מען געזונגען א ניגון בהתרגשות. האט הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק געפרעגט הרי"מ מפאלטאווע: איר געדיינקט? האט הרי"מ געענטפערט יע, איך געדענק.

מיר האבן ניט געוואוסט, וואס איז געווען די שאלה און די תשובה.

...האט זיך הר"מ אויפגעשטעלט און דערציילט, אז שמח"ת תרל"ז איז הוד כ"ק אאזמו"ר מהר"ש ארויס צו די חסידים פארברענגען . . . און . . . האט אנגעהויבן זינגען א ניגון . . . אז הר"מ האט געענדיקט דעם סיפור האט ער געזונגען יענעם ניגון . . . און זלגו עיניו דמעות". עכ"ל ועי"ש.

אגב, יש להעיר מסיפור כיו"ב איך שזכרו חסידים זקנים של הצ"צ את אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי - ראה בארוכה התמים ח"ב ע' מ [464] ואילך.

הרב ברוך שלום יעקבסון
- תושב השכונה -

יב. שמעתי או ראיתי פעם, אולי בשם הגר"א, שח"ו לומר על יהודי, רשע ככל שיהי את הביטוי "ימח שמו", שהרי התורה עומדת ומצווה: ולא ימחה שמו מישראל" (דברים כה, ו) ואף במומר להלכה (אה"ע קנז, ה) ע"כ. מאידך, נאמר בתהלים (קט, יג) "ימח שמם", לפירש"י ודרז"ל בילקוט ושוח"ט ל"ק, דבעשו הרשע מיירי, אבל לראב"ע ומצודות דמשמע שאינו מדבר באו"ה (ובפרט שכמה פסוקים מפ' זה דרז"ל באנשים מבניי כמו באלישע אחר - ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א, ואחרים) - צ"ע.

וע"ע בחכמת שלמה למהר"ש קלוגר סוף חו"מ "גיסתו ימ"ש" (שהרעילה את בעלה ר"ל). כן נאמר הביטוי על [כת ?] ש"צ.

וכמובן על אותו האיש (כפי שמופיע גם ברמב"ם - בנוסח שלא נגע הצנזור - ספ"א מהל' מלכים). אולם כל אלה שלא הניחו זרע בישראל וכו', הרי בפועל נמחה שמם גם במובן זה. ואולי שייך גם ל"שם רשעים ירקב - דלא מסקינן בשמייהו" (יומא לח, ב).

ועי' בספר התולדות - אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג עמ' 84 על היבסקצי "ימח שמם" ובעמ' 290, אגרת מאדמו"ר הרי"צ נ"ע משנת תרפ"ג (משום מה לא מצאתי בסדרת אג"ק שלו) המתחילה: "כוכב רע הופיע באשכנז, הוא משה מדעסוי ימ"ש". כן בספר התולדות - רבנו ה"צמח צדק" עמ' 143 ממכתב כ"ק אדמו"ר הרי"צ אודות גזירת בתי הספר שע"י המשכילים אנשי ברלין "ימח שמם" - קרא הגאון רד"ל בזעם נורא. . כולם הכירו אותו כאדם מנומס וזהיר בלשונו, ואם הגאון הרד"ל הכריז בקול אדיר בעמדו במקום קדוש "ימח שמם" בודאי ובודאי שהם ראויים לכך....".

הרב י. גינזבורג
- רב מקומי - עומר -

יג. בתשובות וביאורים יגדיל תורה מובא בהסדר השלמת שיעורי חת"ת, פשיטא אשר השיעור דאתמול קודם שהרי נכון לקיימם על הסדר ולא ללמוד פ"ב קודם פ"א ע"כ.

והנה בשו"ע אדה"ז סימן קי"ח סעיף א' מובא בזה"ל, טעה או נאנס ולא התפלל שחרית צריך להתפלל מנחה שתיים, הראשונה מנחה והבי' לתשלומין שצריך להקדים תפלת המנחה שהיא חובת שעה לתפלת התשלומין. ע"כ.

ובקשר להשלמת קריה"ת מובא פס"ד הרמ"א שו"ע או"ח סימן קל"ה סעיף ב' ההיפך גמור. והוא, שיקראו בסדר הכתוב בתורה מתחלה של שבת העבר ואח"כ של שבת זו ע"כ.

ובחזרה לעניננו (השלמת שיעורי חת"ת), אולי י"ל שזה הנ"ל הוא המקור בהלכה להשלמת שיעורי חת"ת בסדר ואופן האמור.

כבר ידוע פתגם כ"ק אדה"ז שצריכים לחיות עם הזמן פרשת השבוע, והוסיף האדמו"ר מוהרי"צ שבכדי לקיים מאמר הנ"ל ילמדו פרשה חומש עם פירש"י מהסדרה של השבוע בתור חלק של לימודי חת"ת.

וזוהו אותו ענין (עכ"פ בדומה) לקריאת הפרשה, כמובא במ"ב על אתר שיקראו כסדר הכתובות בתורה מתחלה של שבת העבר ואח"כ של שבת זו, וחטעם כתב שם כי מימות מרע"ה נתקן לקרות התורה בפרשיותי **ולהשלימה** וכי כדי להשלימה לעם מצוות וחוקים ע"כ, וכפי שמובא שמה מההרמב"ם פ"ב מהלי תפלה ע"ד הנחיצות לקרוא כל פרשה בעתה ובזמנה ובשבוע השייך לה.

משא"כ אצל תפלת תשלומין (שהדין הוא הפוך), ומובן בפשטות שהלא עיקר התחלת התקנה דתפלה היי שיתפלל בכל עת צרה וצוקה ובכל עת צורך, ובביטויים שרצונם לבטא ולהתפלל בהם, מבלי לקבוע תפלה מסויים לזמן ויום מסויים, ולכן תשלומין הוא תחלה החובת שעה בניגוד לקריה"ת ולהשלמת שיעורי חת"ת, ובמלים אחרות מאחר שמקור ענין התפלה הוא בכל עת צרה, אז אף שיש כאן זמנים מסויימים לכל הג' תפלות, אעפ"כ מצד הסברא דתפלה בזמנים קשים הלא מאי דהוה הוה ולכן בלי כל ספק שתפלה דעכשיו קודם.

ולא באתי אלא להעיר.

הרב דוד שרגא פאלטער
- תושב השכונה -

תיקון טעות

יד. בגליון הקודם סעי' א' שו"ה "שנת: נדפס "שנת הילד והילדה" וצ"ל "זהו שנת הילד והילדה". ועם הקוראים הסליחה.

המערכת

לזכרון

הווי"ח אי"א נוי"מ ובעל מדות ישראל ארי' ליב
אחיו של הווי"ח אי"א נוי"מ ובעל מדות דובער הי"ד
בניו של הרה"ג והרה"ח ומקובל רב פעלים
לתורה ולמצות

ורבים השיב מעון לוי יצחק
דור רביעי לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק
נפטר י"ג אייר ה'תשי"ב

תנצב"ה

אחיו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א

*

נדפס ע"י

הרה"ת ר' אהרן זאב וזוגתו מרת הינדא פרומא שיחיו
מנדלסון